

ФЛОРА І РОСЛИННІСТЬ МЕЗОТРОФНОГО ПУХІВКОВО-СФАГНОВОГО БОЛОТА В УРОЧИЩІ «МАКСИМЕЦЬ» (ЦЕНТРАЛЬНІ ГОРГАНИ)

В статті подано видовий склад мезотрофного пухівково-сфагнового болота в урочищі «Максimeць». Флора досліджуваної території включає 42 види рослин, які відносяться до 4 відділів, 36 родів та 24 родини. Ключові слова: флора, болото.

Вступ

Заповідне урочище місцевого значення «Максimeць» знаходиться в Центральних Горганах, а саме в околицях сіл Зелена та Максimeць на лівому березі р. Бистриці Надвірнянської. Воно займає окремий лісовий гірський схил з крутизною 25 ° південно-східної експозиції площею 8,0 га та висотою над рівнем моря 800-1175 м, на якому переважають ялинові фітоценози.

Згідно адміністративного поділу, урочище належить до Максimeцького лісництва Надвірнянського лісокомбінату – кв. 31, вид. 12.

Своєрідне мезотрофне пухівково-сфагнове болото знаходиться ближче до тераси річки Бистриці Надвірнянської та дороги, його оліготрофні ділянки займають незначну площу, приблизно 0,2-0,15 га і вражають унікальним видовим складом рослин. Болото овальної форми, оточене вологими гірськими луками, а у верхній частині ялиновим лісом. Серед рослинності відмічені численні популяції орхідних, занесених до Червоної книги України.

Матеріали і методи

Вивчення флори і рослинності мезотрофного пухівково-сфагнового болота проводились маршрутним, напівстаціонарним і стаціонарним методом. Пробні ділянки закладались згідно загальноприйнятих методик.

Рослини визначались за «Определителем высших растений Украины» [6] і «Визначником рослин Українських Карпат» [1]. Систематичну структуру подано за А.Л.Тахтаджяном [4]. Рясність рослин визначали окомірним методом за шкалою О.Друде [2].

Результати і обговорення

Досліджувана територія характеризується високою вологістю, низькою теплопровідністю, недостатньою кількістю елементів мінерального живлення та переважанням анаеробних процесів. Все це спричинює високу кислотність субстрату – рН 3,2-4,5 (5,4). Такі особливості екологічних факторів сприяють добору рослин, здатних утворювати поверхневу кореневу систему з додатковими коренями і кореневищами, чим і пояснюється видовий склад даного угруповання.

Систематичний аналіз показав, що виявлені рослини належать до чотирьох відділів: Bryophyta (2 види або 4,76 %), Polytrichophyta (1 вид або 2,4 %), Pinophyta (2 види або 4,76 %), Magnoliophyta (37 видів або 88,1 %). Все флористичне різноманіття представлене 42 видами, 36 родами, які об'єднуються у 24 родини. Найбільшою за кількістю видів є родина Asteraceae (5 видів або 11,9 %) та Campanulaceae (4 види або 9,5%). По 2 види (4,7 %) мають такі родини, як Orchidaceae, Fabaceae, Pinaceae. Родини Lamiaceae, Rosaceae та Poaceae включають по 3 види (7,1 %). Решта 14 родин є одновидовими (Vacciniaceae, Juncaceae, Typhaceae, Polygalaceae, Ranunculaceae, Athyriaceae).

Найбільшою частотою зустрічності (cop³) характеризуються наступні види: *Arnica montata* L., *Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br., *Phyteuma orbiculare* L., *Ph. Vagneri* A. Kerner, *Potentilla argentea* L., *Trifolium repens* L., *Prunella vulgaris* L.

Зрідка (sp) зустрічається 25 видів: *Dactylorhiza majalis* Reichenb., *Leucantremum rotundifolium* DC, *Campanula glomerata* L. s. l., *Fragaria vesca* L., *Gladiolus imbricatus* L. та ін. Поодинокі (sol) - 7 видів (*Hieracium alpinum* L., *Myosotis strigulosa* Reichenb., *Typha angustifolia* L., *Listera cordata* (L.) R.Br., *L. ovata* (L.) R.Br., *Parnassia palustris* L., *Drosera rotundifolia* L.).

Деревні види урочища представлені *Fagus sylvatica* L., *Betula pendula* L., *Sorbus aucuparia* L., *Picea abies* (L.) Karst, *Larix polonica* Racib, *Corylus avellana* L.

Серед досліджуваних рослин виявлено 15, що мають лікувальні властивості (*Arnica montata* L., *Vaccinium myrtillus* L., *Dactylorhiza majalis* Reichenb., *Betonica officinalis* L., *Coronaria flos-cuculi* (L.) A.Br.) та ін.

Виявлено 8 видів занесених до Червоної книги України: *Dactylorhiza majalis* Reichenb., *D. maculata* (L.) Soo, *Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br., *Arnica montata* L., *Platanthera bifolia* (L.) Rich., *Listera cordata* (L.) R.Br., *L. ovata* (L.) R.Br., які зростають на більш сухих ділянках окремими плямами по 15-20 особин.

Мезотрофна частина болота відкрита, а в рослинному покриві переважають осоково-сфагнові та пухівково-сфагнові угруповання, невелику частин займають розогово-очеретяно-сфагнові ценози.

Продуктивність гірських пухівково-сфагнових боліт низька, займають невеликі площі, їхнє господарське значення незначне. Але, у зв'язку з тим, що вони є реліктами післяльодовикового періоду і рефугіумами рідкісних видів та цінним генофондом рослинності Карпат, тому підлягають створенню в місцях їх поширення моніторингові за популяціями рідкісних видів і повній охороні їх на рівні як місцевого так і державного значення.

Висновки

1. Флора мезотрофного пухівково-сфагнового болота в урочищі «Максимець» представлена 42 видами рослин, які відносяться до 4 відділів, 36 родів та 24 родини.
2. Встановлено, що найбільш чисельними за кількістю видів є родина Asteraceae (5 видів або 11,9 %) та Campanulaceae (4 види або 9,5%). Родини Lamiaceae, Rosaceae та Poaceae включають по 3 види (7,1 %). По 2 види (4,7 %) мають такі родини, як Orchidaceae, Fabaceae, Pinaceae. Решта 14 родин є одновидовими.
3. Найбільшою частотою зустрічності (cop³) характеризуються такі види: *Arnica montata* L., *Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br., *Phyteuma orbiculare* L., *Ph. Vagneri* A. Kerner, *Potentilla argentea* L., *Trifolium repens* L., *Prunella vulgaris* L., Зрідка (sp) зустрічається 25 і поодинокі (sol) - 7 видів.
4. В рослинному покриві переважають осоково-сфагнові та пухівково-сфагнові угруповання, невелику частину займають рогозово-очеретяно-сфагнові ценози.

Література

1. Визначник рослин Українських Карпат /Чопик В.І. та ін. – К.: Наук. думка, 1977. – 453 с.
2. Григора І.М., Соломаха В.А. Основи фітоценології. – Київ: Фітосоціоцентр, 2000. – 240 с.
3. Малиновський К.А., Крічфалушій В.В. Рослинні угруповання високогір'я Українських Карпат. – Ужгород, 2002. – 244 с.
4. Тахтаджян А.Л. Филогения и систематика цветковых растений. – М.-Л., 1966. – 210 с.
5. Природно-заповідні території та об'єкти Івано-Франківщини /Під ред. Приходько М.М. – Івано-Франківськ, 2000. – 272 с.
6. Определитель высших растений Украины. Доброчаева Д.Н., Котов М.И., Прокудин Ю.Н. и др. – К.: Фитосоциоцентр, 1999. – 548 с.
7. Червона книга України. – К.: Наук. думка, 1996. - 640 с.
8. Чопик В.І. Високогірна флора Українських Карпат. – К.: Наук. думка, 1976. – 268 с.

This article shows the floristic content of mesotrophic Eriophorum-Sphagnum palustris in «Maksymets» reserve. Flora of the investigated territory consists of 42 species, that belong to 4 departments, 36 genus, 24 families.

Key words: flora, swamp.

УДК 581.526:581.524

Ростислава Дмитрах

ДИНАМІЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОПУЛЯЦІЙ БОЛОТНИХ ВИДІВ РОСЛИН ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ

*Наведено дані, які стосуються результатів досліджень динаміки популяцій видів та перспектив їхнього існування в болотних угрупованнях Карпатського регіону. На прикладі болотного компоненту *Valeriana simplicifolia* (Reichenb.) Kabath виявлено характерні зміни в структурно-функціональній організації популяцій виду під впливом різних чинників середовища (кліматичних, гідрологічних, едафічних, фітоценотичних тощо). Обговорюються проблеми охорони та можливі перспективи збереження популяцій болотних видів.*

Ключові слова: флора, болото.

Вступ

Однією з важливих проблем у вивченні природних популяцій рослин є розкриття специфіки їхньої різноманітності та адаптації до мінливих умов навколишнього середовища. Неоднозначний вплив різних чинників середовища вносить значні зміни у структурно-функціональну організацію популяцій видів та їх здатність до виживання й самопідтримання. Важливим аспектом у цьому відношенні є дослідження динаміки гірських болотних угруповань та їх компонентів з метою прогнозування характерних змін в популяціях та тенденцій їх майбутнього розвитку. Незаперечним є факт, що кліматичні зміни, які пов'язані з глобальним потеплінням мають безпосередній вплив на гідрологічний і едафічний режими, динаміку видового складу болотних угруповань та структурно-функціональну організацію його популяцій. Існує тісний взаємозв'язок та взаємозалежність між властивостями субстрату болота (торфу) та існуючою рослинністю, оскільки формування того чи іншого типу боліт відбувається паралельно з послідовною зміною рослинності та їхнім впливом на умови середовища (1,2,9). Формування боліт визначається конкретними умовами, які впливають на видовий